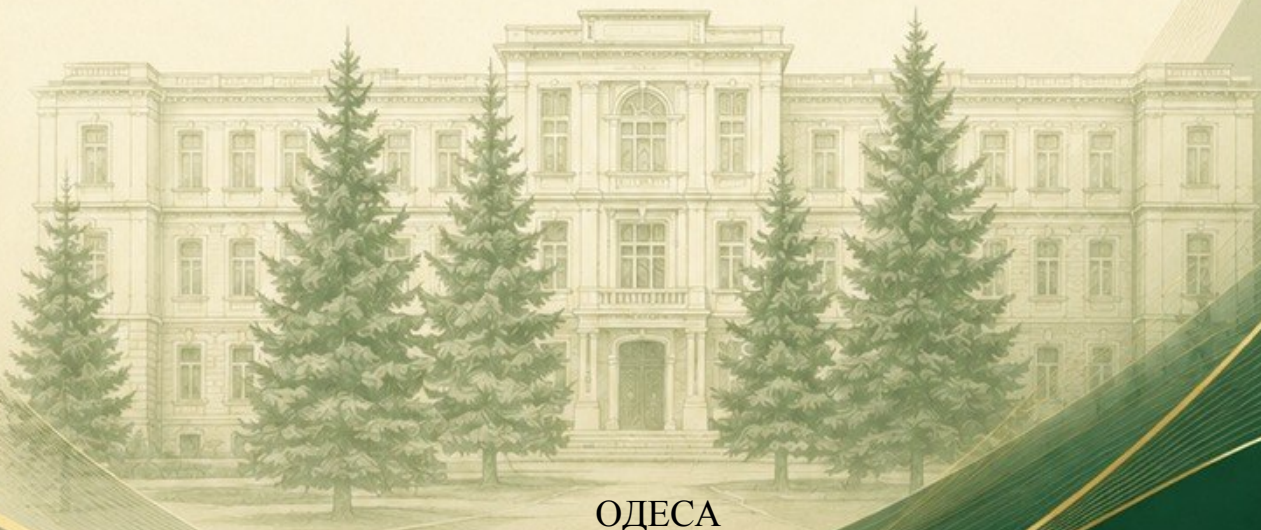

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціальної сфери

«ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ, МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ»

*ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ КОНФЕРЕНЦІЇ
У МЕЖАХ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПІДВИЩЕННЯ
КВАЛІФІКАЦІЇ (СТАЖУВАННЯ)
6 червня 2026 року*

ОДЕСА

DOI: <https://doi.org/10.24195/Zbarska2026>

УДК: 378:159.955:376.37

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи.

Листопад Олексій Анатолійович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки.

Музиченко Ганна В'ячеславівна – проректор з наукової роботи, доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права Університету Ушинського.

Соколова Ганна Борисівна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, директор Навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту та спеціальної освіти.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління.

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 р.)*

Рецензенти:

Форосян Ольга Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти.

Литовченко Світлана Віталіївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку, Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України.

«Трансформація освітнього процесу в закладах вищої освіти: інноваційні підходи, методи та технології навчання»: збірник матеріалів конференції у межах всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації (стажування). Одеса : Університет Ушинського, 2026. 167 с.

До збірника увійшли матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції, присвячені актуальним питанням трансформації освітнього процесу в закладах вищої освіти, упровадженню інноваційних підходів, методів і технологій навчання, а також сучасним практикам у спеціальній освіті, логопедії та інклюзивному навчанні.

У представлених матеріалах науковці висвітлюють теоретичні й практичні аспекти модернізації освітнього середовища, розглядають ефективні форми організації навчання у ЗВО, аналізують можливості застосування інноваційних педагогічних технологій та окреслюють сучасні підходи до роботи в умовах спеціальної й інклюзивної освіти.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть їх автори.

цільових груп інклюзивного навчання та призначення відповідного терапевтичного контенту (дихальної гімнастики);

3. визначено інженерні аспекти налаштування онтологій у Protégé, зокрема встановлено, що для забезпечення стійкості логічного виводу при багатовимірній класифікації доцільно уникати жорсткого накладання функціональних характеристик та обмежень доменів на об'єктні властивості, які беруть участь у транзитивних ланцюжках знань.

Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні розробленої онтології шляхом інтеграції бази знань із зовнішніми мультимедійними сховищами цифрового навчального контенту через механізми SPARQL-запитів, що дозволить створити повністю автоматизоване робоче місце для вчителів-логопедів та фахівців з інклюзивної освіти.

Список використаних джерел:

1. Антонова О. В. Інтелектуальні системи в спеціальній освіті. *Комп'ютерні технології в педагогіці*. 2021. № 4. С. 12–18.
2. Бондаренко М. Ф., Шабанов-Кушнарченко Ю. П. Семантичні технології та моделювання знань. Харків : Колегіум, 2019. 312 с.
3. Gruber T. R. A translation approach to portable ontology specifications. *Knowledge Acquisition*. 1993. Vol. 5, No. 2. P. 199–220.
4. Baader F., Horrocks I., Sattler U. Description Logics. *Handbook of Knowledge Representation*. Elsevier, 2020. P. 135–179.
5. Ковальчук С. П. Онтологічний підхід до моделювання індивідуальних освітніх траєкторій. *Проблеми програмування*. 2022. № 2. С. 45–53.
6. Sirin E., Parsia B., Grau B. C., Kalyanpur A., Katz Y. Pellet: A practical OWL-DL reasoner. *Journal of Web Semantics*. 2017. Vol. 5, No. 2. P. 51–53.
7. Левицький В. М. Автоматизація прийняття рішень у логопедії на основі експертних систем. *Медична інформатика та інженерія*. 2023. № 1. С. 28–34.
8. Musen M. A. The Protégé project: A look back and a look forward. *AI Matters*. 2015. Vol. 1, No. 4. P. 4–12.
9. Співаковський О. В. Цифрова трансформація інклюзивного освітнього простору. Херсон : Видавництво ХДУ, 2024. 240 с.
10. Smith B., Ceusters W. Ontologies and data integration in biomedicine. *Journal of Biomedical Informatics*. 2021. Vol. 43, No. 6. P. 851–857.

МІЩЕНКО Сергій Володимирович

ІНТЕГРАЦІЯ СУЧАСНИХ ДОСЯГНЕНЬ ГЕНЕТИКИ ЛЮДИНИ В СИСТЕМУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стрімкий розвиток генетики людини (антропогенетики, медичної генетики) та геномних технологій упродовж останніх десятиліть суттєво змінив

уявлення про механізми формування багатьох порушень розвитку, що лежать в основі особливих освітніх потреб дітей. Розшифрування геному людини, удосконалення методів секвенування нового покоління, поширення генетичного медико-генетичного консультування та розвиток персоналізованої медицини сприяли накопиченню значного обсягу знань щодо генетичних чинників інтелектуальних порушень, розладів аутистичного спектра, синдромів порушення навчання, мовленнєвих розладів та інших нейророзвиткових станів. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема інтеграції сучасних досягнень генетики людини у систему підготовки фахівців зі спеціальної освіти.

Сучасний етап трансформації національної системи інклюзивної та спеціальної освіти вимагає фундаментального оновлення змістових ліній підготовки майбутніх логопедів, дефектологів та спеціальних психологів. Традиційна модель навчання у вищій школі тривалий час розглядала генетичні знання як суто пропедевтичну, абстрактно-біологічну дисципліну. Сучасний педагог спеціальної освіти працює з дітьми з порушеннями розвитку, етіологія яких часто пов'язана з генетичними факторами, тому професійна компетентність такого фахівця вже не може обмежуватися лише психолого-педагогічними знаннями. Вона повинна включати базову генетичну грамотність, розуміння взаємодії генетичних і середовищних чинників розвитку, здатність інтерпретувати інформацію про генетичні особливості дитини та враховувати її під час розроблення індивідуальної освітньої траєкторії.

Окрім того, під час вивчення медико-біологічних дисциплін майбутній фахівець отримує не просто суму професійно-педагогічних знань, але і має змогу оволодіти ключовими компетентностями, без яких фахова діяльність спеціального педагога просто не можлива [1]. В першу чергу, ці компетентності мають бути спрямовані на формування здатності майбутніх фахівців до емпатії та соціорефлексії. Зазначено, що медико-біологічні знання та навички крім формування професійної компетентності щодо роботи з особами, які мають особливі освітні потреби, дозволять освоїти основи саморегуляції для збереження самовладання в ситуаціях з високим емоційним навантаженням та оптимального виходу зі стресових ситуацій, тобто сприятимуть їм власному здоров'язбереженню [1].

Науковці відзначають, що сучасна геноміка дедалі активніше взаємодіє з освітніми науками, формуючи нові напрями міждисциплінарних досліджень [2]. При цьому важливо уникати генетичного детермінізму та спрощеного трактування ролі спадковості у формуванні освітніх результатів. Генетичні особливості не визначають наперед освітні досягнення людини, а лише створюють певні передумови, які реалізуються у взаємодії із соціальним середовищем, вихованням та навчанням [2].

Особливого значення генетична підготовка набуває у сфері спеціальної

освіти. Багато категорій дітей з особливими освітніми потребами мають встановлені генетичні причини порушень розвитку. Наприклад, значна частка випадків розладів аутистичного спектра пов'язана з генетичними варіантами, включаючи мутації окремих генів і варіації числа копій генів. Сучасні дослідження свідчать, що ранні структуровані навчальні втручання послідовно покращують результати розвитку дітей з розладами аутистичного спектру, і з'являються нові докази того, що генетична архітектура може формувати індивідуальну варіабельність реакції на лікування. Ці результати підкреслюють необхідність інтеграції генетичних та нейробиологічних даних для вдосконалення точного навчання та персоналізованих стратегій втручання [3].

Поняття «генетична грамотність» і «геномна грамотність» сьогодні розглядається як одна з необхідних складових професійної компетентності працівників медичної сфери та фахівців, які працюють із дітьми з особливими потребами [4, 5]. Геномна грамотність передбачає не лише знання основ генетики людини, але й розуміння взаємозв'язку між генотипом і фенотипом, механізмів виникнення спадкових захворювань, можливостей та обмежень генетичного тестування, а також етичних аспектів використання генетичної інформації.

На думку M. Rafter та R. Gillies, сучасні досягнення геноміки змінюють підходи до навчання дітей із різними особливостями розвитку, оскільки дають змогу глибше зрозуміти причини індивідуальних відмінностей у навчанні та поведінці [4]. Автори наголошують, що педагоги мають бути підготовлені до роботи в умовах постійного зростання обсягу генетичної інформації та її впровадження в освітню практику.

Одним із перспективних напрямів модернізації підготовки фахівців зі спеціальної освіти є включення до освітніх програм навчальних модулів із генетики людини, геноміки та підвищення їх методологічної якості. Такі модулі повинні охоплювати основи молекулярної генетики, сучасні методи генетичної діагностики, генетичну природу спадкових хвороб, генетичні механізми нейророзвиткових порушень, принципи генетичного консультування, а також етичні та правові аспекти використання генетичної інформації. Досвід підготовки фахівців інших галузей свідчить про високу ефективність систематичного генетичного навчання для формування професійних компетентностей [6].

Суттєву роль у підготовці майбутніх педагогів відіграє також формування критичного ставлення до генетичної інформації. Як показують сучасні дослідження, недостатній рівень генетичної освіти може сприяти виникненню помилкового уявлення про те, що гени повністю визначають особистість, поведінку або здібності людини [7]. Подолання таких спрощених уявлень можливе завдяки впровадженню сучасних підходів до викладання генетики, які підкреслюють складний характер взаємодії спадковості та середовища.

Методичний інструментарій викладання дисципліни також потребує

модернізації. Важливим напрямом інтеграції досягнень генетики у спеціальну освіту є використання цифрових технологій. Систематичні огляди свідчать про ефективність цифрових платформ для генетичної освіти, підвищення обізнаності та формування професійних компетентностей [8]. Використання інтерактивних ресурсів, віртуальних лабораторій, електронних кейсів та симуляцій генетичного консультування дозволяє зробити підготовку майбутніх фахівців більш практикоорієнтованою. Ефективним буде впровадження методу «case study» – аналізу деідентифікованих медико-генетичних карток, де студенти вчаться інтерпретувати висновки каріотипування чи хромосомного мікроматричного аналізу у площину педагогічних рекомендацій. Самостійна робота з розробки «нозологічних паспортів синдромів» дозволяє візуалізувати складний матеріал та сформуванню навички диференціації схожих станів (наприклад, первинних розладів аутистичного спектра та когнітивних порушень при фенілкетонурії).

Перспективним також є розвиток міждисциплінарної взаємодії між педагогами, психологами, лікарями-генетиками та фахівцями з реабілітації. Така співпраця сприятиме формуванню комплексного бачення особливостей розвитку дитини та забезпеченню ефективної підтримки осіб з особливими освітніми потребами.

Ефективна інтеграція медико-генетичних знань у підготовку фахівців спеціальної освіти має реалізуватися через три взаємопов'язані вектори:

1) перенесення акцентів із загальних законів спадковості на клінічні прояви синдромів, етіологію когнітивного дизонтогенезу та механізми мовленнєвих розладів;

2) епігенетичний концептуалізм – формування у студентів розуміння того, що генетична детермінованість не є фатальною, сучасна епігенетика доводить, що цілеспрямоване корекційне та інклюзивне середовище виступає потужним модифікатором експресії генів;

3) формування консультативно-етичної компетентності (підготовки педагога до делікатної взаємодії з родиною).

Отже, сучасні досягнення генетики людини створюють нові можливості для вдосконалення системи підготовки фахівців зі спеціальної освіти. Інтеграція генетичних знань у зміст професійної освіти сприятиме формуванню генетичної грамотності, розвитку міждисциплінарного мислення та підвищенню готовності педагогів до роботи в умовах персоналізованого підходу до навчання дітей з особливими освітніми потребами. Водночас впровадження таких змін потребує оновлення освітніх програм, розроблення сучасного навчально-методичного забезпечення та підвищення кваліфікації викладачів закладів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Прядко Л. Роль медико-біологічних дисциплін у підготовці майбутніх спеціальних педагогів у закладі вищої освіти. Актуальні питання корекційної

освіти (педагогічні науки). 2022. Вип. 20. С. 118–126. DOI: 10.32626/2413-2578.2022-20.118-126

2. Martschenko D., Trejo S., Domingue B. W. Genetics and Education: Recent Developments in the Context of an Ugly History and an Uncertain Future. *AERA Open*. 2019. Vol. 5, No. 1. DOI: 10.1177/2332858418810516.

3. Özcan Ö. Ö., Çevreli B., Maki M. A. A., Kumar P. V., Ergüzel T. T. Genetically informed learning interventions for autism spectrum disorder: A systematic review of randomized controlled trials. *Research in Autism*. 2026 Vol. 129. Article 202742. DOI: 10.1016/j.reia.2025.202742

4. Rafter M., Gillies R. M. Genomics Literacy: Implications for Teaching Students with a Range of Special Needs. *International Journal of Disability, Development and Education*. 2018. Vol. 65, No. 1. P. 45–56. DOI: 10.1080/1034912X.2017.1334877

5. Little I. D., Gunter C. Mini-Review: Genetic Literacy and Engagement With Genetic Testing for Autism Spectrum Disorder. *Frontiers in Genetics*. 2021. Vol. 12. DOI: 10.3389/fgene.2021.693158

6. Talwar D., Tseng T.-S., Foster M. et al. Genetics/genomics education for nongenetic health professionals: a systematic literature review. *Genetics in Medicine*. 2017. Vol. 19. P. 725–732. DOI: 10.1038/gim.2016.156

7. Donovan B. M. Ending genetic essentialism through genetics education. *HGG Advances*. 2022. Vol. 3, No. 1. DOI: 10.1016/j.xhgg.2021.100058

8. Gasteiger N., Vercell A., Khan N. et al. Digital interventions for genomics and genetics education, empowerment, and service engagement: A systematic review. *Journal of Community Genetics*. 2023. Vol. 14. P. 227–240. DOI: 10.1007/s12687-023-00648-w

ПАКУШИНА Людмила Зіновіївна

РОЛІ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Роль вчителя-логопеда у сучасному освітньому середовищі значно видозмінилася. Якщо ще кілька десятків років назад вчитель-логопед був фахівцем із постановки звуків мовлення незначної кількості учнів початкової школи і у штаті працівників українських закладів освіти він швидше був виключенням, ніж обов'язковим учасником навчально-виховного процесу закладу. Тепер же в умовах значного збільшення дітей із різними порушеннями мовлення та широкого впровадження ідей інклюзії у закладах освіти різних рівнів (від дошкільної до вищої) наявність такого працівника у штаті суттєво розширює можливості закладу і сприяє розвитку його іміджу та популярності серед населення. Такі особливості закладу у свою чергу дають поштовх як до

Герасимова Інна Володимирівна Нейробіологія мовлення: системна архітектура, функціональна динаміка та перспективні напрямки досліджень	114
Задоріна Ольга Володимирівна, Галущенко Вікторія Іванівна Логоритміка як інструмент соціалізації та розвитку імітаційних здібностей у дітей з розладами аутистичного спектру	117
Зарицька Валентина Василівна Психологічне консультування батьків, які виховують дітей з особливими потребами	121
Здір Дарина Русланівна, Зорочкіна Тетяна Сергіївна Використання ігрових технологій у роботі з молодшими школярами з особливими освітніми потребами	123
Кордонець Вікторія Володимирівна Формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дітей з інтелектуальними порушеннями засобами сучасних освітніх технологій	126
Крейтор-Проценко Ірина Володимирівна Огляд літератури: сучасні виклики та практики в інклюзивній освіті	130
Кулінка Юлія Сергіївна Ізотерапія як інноваційна практика у майбутніх підготовці вчителів-логопедів	133
Литвин Інна Миколаївна, Суховієнко Наталія Анатоліївна Інклюзивна освіта: принципи, підтримка та взаємодія фахівців	135
Макоганюк Анастасія Олегівна Онтологічне моделювання та семантичний аналіз даних у системах підтримки прийняття рішень для спеціальної освіти	140
Міщенко Сергій Володимирович Інтеграція сучасних досягнень генетики людини в систему підготовки фахівців зі спеціальної освіти	143